CRONICI

Literare-Artistice-Culturale

din exil și din țară

Andrei Ciurunga - rapsodul închisorilor

ANDREI CIURUNGA

Poemele cumplitului Canal

Editura

Universalia, Cralova, 1992

Pentru a reduce o lungă introducere despre poetul "Vinovat pentru aceste cuvinte" vom face trimiterea la "Memorii optimiste", colecția "Biblioteca Memoriei", București, 1992. În această carte Andrei Ciurunga ne ia părtași la soarta de odisee a intelectualului român prin închisorile comuniste. Pentru materialism nimic nu poate fi mai de temut decât omul liber care gândește dincolo de procustienele dogme marxiste. Ca la orice impostor, e frica de adevăr pe care omul liber îl descoperă.

Din această carte autobiografică, precum și din mărturiile celor ce l-au cunoscut după zăbrele în hainele zăbrelite, ni se creză în imagine profilul personalității lui Andrei Ciurunga. Ca și personajul principal al lui Neculce, poetul "era mic de statură". Cineva, care l-a cunoscut la Canal, îmi povestea cu câtă curiozitate a privit la acea umbră de om, slăbit, cu ochelari cu dioptrii, care încerca să muncească fizic, să spintece Dobrogea de piatră, cu niște mâini deprinse numai cu condeiul.

Deși mic de statură, Andrei Ciurunga era "aprig la mânie" și cu mânuțele lui delicate s'a deprins să țină în mână harapnicul lui Sfântul Ilie (în mitologia românească) cu care se trăznește în draci.

Andrei Ciurunga, ca nume, spune foarte puțin despre Robert Cahuleanu, cum era cunoscut ca poet și rapsod al suferințelor din închisorile comuniste. Pseudonimul de Ciurunga, cum explică și Aurelian I. Popescu într'un frumos cuvânt introductiv la antologia "Poemelor cumplitului Canal" și l-a luat la ieșirea din închisoare. Prea mulți admiratori s'ar fi adunat în jurul lui, iar asta ar fi însemnat că numărul lor s'ar fi dublat proporțional cu numărul de "turnători" al Securității.

În al doilea rând, numele de Cahuleanu, dela Cahul (Basarabia), unde s'a născut în 1920, ar fi fost o sfidare ieftină, dar cu repercursiuni nedorite pentru un om pe care nu-l publica nimeni și nu-l angaja nici o instituție pentru simplul motiv că era... "dușman al poporului". *"A rosti numele de Basarabia,* scria Eminescu, e *una cu a protesta contra dominațiunii rusești".*

Meritul editurii "Universalia" din Craiova constă în faptul de a familiariza publicul românesc, în special tinerele generații, cu o parte din opera lirică a lui Robert Cahuleanu, și anume "Poemele cumplitului Canal" (1950-1954). Pe lângă Radu Gyr și Nichifor Crainic, psalmiștii tragediei românești, Robert Cahuleanu face parte din acei miruiți cu harul sfânt care, prin cuvânt, au înflorit în inimile îndurerate ale celor întemnițați, colțuri de țară, munți de speranță, regăsire, alinare, încredere în forțele spiritului sfânt, încleștate, în lupta pe viață și pe moarte, cu balaurul roșu.

Zahu Pană, în magnifica antologie (de aproape 600 de pagini) "Poezii din închisori" (Editura "Cuvântul Românesc", Hamilton 1982), a avut inspirația ca pe autorii care încă mai trăiau în țară, pentru a-i feri de necazuri, să-i publice sub pseudonimul unei stele, într'o "Constelația Lirei". Pentru Cahuleanu-Ciurunga a ales pe Arcturus, luceafărul cel mai luminos al Nordului.

Apreciem foarte mult intenția editurii, felicităm inimosul cuvânt introductiv semnat de Aurelian I. Popescu, dar cu duhul blândeților am sugera mai multă atenție pe viitor, la corectarea șpaltului, în special când e vorba de poezie. O singură literă greșită poate distruge un întreg poem. În cazul de față, arta și reputația unui poet.

Ca o prefață a poemelor e poezia "Așa le-am scris" în care poetul, descriind condițiile grele în care viața lui a fost pusă la încercare până la paroxismul de dincolo de limitele imaginare ale morții, ca dintr'un străfund de pământ, ne strigă disperat: *"Necunoscuți prieteni de departe,/ curatei file dați-i crezământ/ și țineți minte că această carte/ a fost odată sânge și pământ."*

Imaginea redată în "Canalul" e cutremurătoare, depășind prin intensitate chinurile din "Infernul" lui Dante, dar ca damnație isoscelă amintind inscripția de pe porțile iadului. În "Divina Comedie", în cântul al III-lea, Dante, urmând pe Virgiliu, ajung la malurile Aheronului unde morții sunt trecuți de Caron. Se simte lovit ca de un fulger și leșinat se trezește de partea cealaltă și citește scrisul de pe porțile iadului, formulate în faimoasele trei grupuri de terține, culminând cu ultimul "Lăsați speranța, voi care-ați intrat!"

La Ciurunga găsim un paralelism al membrelor, dar foarte interesant că, pe lângă folosirea ca metodă lirică, există un inter-paralelism între realitatea iadului cu porunca de a părăsi orice speranță (Partidul nu greșește niciodată) de a fi liber (Pân'la anul o să piară dușmanii poporului), iar pe de altă parte, paralelismul speranței.

Paralelismul exterior ca metodă poetică: *"Aici am ars și-am sângerat cu anii,/ aici am rupt cu dinții din țărână,/ și-aici ne-am cununat cu bolovanii,/ câte-un picior uitat sau câte-o mână."*

Ca în poezia orientală, pe lângă rimă, paralelismul membrelor e evident. Ideea din primul vers e reluată, cu alte cuvinte, în al doilea, iar versul al treilea are ca umbră de ecou pe cel de-al patrulea.

Paralelismul interior între "părăsirea speranței și lupta de a-i menține făclia aprinsă face parte din tehnica de structură. Deznădejdea pe care ți-o inspiră suferința din primele două versuri, nu e deloc deznădejde, ci o titanică luptă între forțele răului și ale binelui. Omul nu și-a pierdut personalitatea, nu a cedat răului, ci doar schilodit fizic, "câte-un picior uitat sau câte-o mână". Sau: *"Aprinși sub biciul vântului fierbinte,/ bolnavi și goi pe ger și pe ninsoare,/ am presărat cu mii de oseminte/ meleagul dintre Dunăre și Mare."*

O atmosferă crâncenă în care deținuții trudesc "flămânzi de viață și de pâine" având ca răsplată "înjurături și pumni" și pentru ca: *"Să facem drum vapoarelor de mâine,/ am spintecat Dobrogea cu lopata."* Speranța nu cedează. Cel puțin, și nu este un neînsemnat: *"Istoria, ce curge-acum întoarsă,/ va ține minte și'ntre foi va strânge/ acest cumplit Danubiu care varsă/ pe trei guri apă și pe-a patra sânge."*

Pe vremea când Cahuleanu era în închisoare, era la modă "folclorul nou", în care sub forma poeziilor populare se încerca alterarea memoriei neamului, poetul le dă o replică de "folclor nou" prin poezia "Țară, țăruleană" în care vorbește și el de "fabrici", de "constructori", și iluminarea analfabeților prin "cultura"... "democrației populare"! (sic)

"Cât privesc în jurul meu,/ ies ca din pământ mereu/ fabrici aprige de fier/ care fumegă spre cer." Cum vedem, poetul copie exact ritmul și banalitatea "folclorului nou". Parodia apoi e luată în răspăr. Poetul observă că din punct de vedere ecologic, industria devine un "contra naturam": *"Fumul dacă lunecă/ luna mi-o întunecă./ Stelele, suratele, s'au smolit cu toatele,/ Soarele - pecingine,/ negru-i de funingine."*

Nu e vorba de o privire romantică opusă unei dezvoltări industriale, ci de o distrugere nepăsătoare a mediului înconjurător. Ca o parantează, când poetul compunea aceste versuri în închisoare, eram în primele clase primare. Ne duceam vara să ne scăldăm în râul Uzu. Pe la jumătatea râului dela izvor era situată Rafinăria Nr. 8 din Dârmănești, Bacău. Toate rămășițele dela prelucrarea petrolului erau aruncate în apa râului. Dela rafinărie la vale pe Uzu, apoi pe Trotuș, nu exista nici broască, nici pește și nimic viu. Numai noi ne scăldam fericiți. Când veneam acasă negri de păcură, numai mamă să nu fii! Dumnezeu să o ierte pe mama! Și cred că sufletul ei este în cel mai înalt loc al raiului după cât a pătimit cu noi după fiecare aventură "la scăldat". Numai ochii ne străluceau cerând iertare, în rest eram așa de negri de păcură, că dracii erau mai blonduți decât noi.

Pe lângă poluarea masivă a aerului, a apelor, a solului vedem că din aceste fabrici ieșeau: *"Numai lanțuri și cătușe pentru brațele voinice/ vinete de rângi și bice."*

În continuare apar zidarii "vremurilor noi", care nu zidesc palate sau case cu pridvor ci *"închisori de cărămidă,/ dacă strigi să nu te-audă."*

Viața lui Cahuleanu-Ciurunga este o biografie a suferinței, iar versurile lui nu sunt un jurnal personal, ci tipătul de revoltă al unui neam creștin pe care păgânii asiatici au încercat să-l striveacă sub cizmă: *"Pe după ziduri negre adunată/ cum brazii și-i adună codrul sur,/ stă țara noastră, veșnică și toată,/ cu temnițeri și lanțuri împrejur(...)// Aici e neamul tot, ca un ciorchine,/ strivit sub teascul vremii, bob cu bob,/ și fierbe azi în taină mustul rob,/ să curgă slobod vinul țării, mâine."* (p.93-94). Au ucis trupuri omenești, dar s'au întâlnit cu spiritul lor de martiri pe care n'au putut ca să-l distrugă. Și mâna spiritului de martir scria pe toate închisorile, de-a lungul și de-a latul țării, cu litere mari pentru asupritor : MANE, TEKEL, FARES! E suferință a fi strivit ca un ciorchine, dar asupritorul nu știe de taina învremuită de "mustul rob". Acesta tace, rabdă, fierbe și se transfigurează în "vinul țării", în suprema taină a Potirului, etern și cosmic.

Când analizăm poemul "Daniil Sihastru" vedem că pe lângă faptul de a fi un psalm profetic, condeiul de poet este în același timp toiag de prooroc. În acest fel prodomicele stihuri încununează rotund unul din cele mai frumoase poeme din literatura română.

Rapsod al închisorilor, Andrei Ciurunga niciodată nu a făcut caz de suferințele personale, ci întotdeauna s'a considerat parte a neamului care sufere. În filosofia lui suferința și moartea sunt niște paranteze de ispitire meontică prin care ființialitatea ca personalitate se purifică diamantin, paradoxul devenind logica luminii pe muchea de diamant a transcendentului: *"Venim spre viață limpeziți de plângeri/ și tineri de sub iernile ce-au nins,/ căci peste toate câte-au fost înfrângeri/ ne-am scuturat de moarte și-am învins."*

Dacă pe porțile Infernului lui Dante scria "Părăsiți orice speranță, voi care intrați aici", ca analogie avem porțile de iad ale închisorilor comuniste. Ce mult aș dori să devină muzee de istorie românească ! Și atunci cât de admirabil ar suna pe o reclamă de 50 de metri versul: *"Ne-am scuturat de moarte și-am învins."*

Dumitru ICHIM

JURNALUL GALLESE

Urmare din pag.10

Pentru cel dintâi libertatea înseamnă demnitate civilă și politică (implicit dreptul la o existență normală în sens economic);

Pentru cel de-al doilea libertatea înseamnă bani, bunăstare. Amândoi sunt privați de libertate sau sunt pe punctul de a o pierde, dar în timp ce primul luptă pentru a o recâștiga, al doilea colaborează cu puterea și se predă singur. (Pentru cei din Est care trăiesc de decenii la limita mizeriei, unii dintre ei fiind bolnavi de consumism, înainte de a consuma, e posibil ca aceste considerații să pară arbitare. Dar analiza situațiilor mai ales la extrema lor limită, impune luciditate și curajul adevărului)".

Drumul în artă, în cultură, în literatură, în sculptură, în muzică etc. după căderea ideologiilor are două alternative: o autostradă care duce la cultura Negației, rspectiv la nihilism și alta, o firavă cărare de munte, a Afirmării adevărului, care duce la căutări spirituale, la regăsirea lui Dumnezeu.

Mulți tineri vor apuca autostrada negației, fiind mai atrăgătoare, dar în curând vor constata că sfârșește "în cloaca magnă a deziluziei și a dezgustului", pe când alții, mai puțini, vor alege firava și obositoarea cărare de munte, dar care va "duce departe", în sfere tot mai înalte. Tinerii nu pot merge pe ambele cărări, "nu poți avea și una și alta".

Marketingul a creat "O artă figurativă contemporană, ca un gulag comercial, a cărui forță coercitivă constă în oprirea valorilor culturale neprevăzute de piață".

Marxitingul a redus arta "la o funcție de antropologie industrială pentru folosirea omului nou", care nu a apărut niciodată în acești 74 de ani de experimente negative sociale marxiste. I.C. Drăgan a practicat ambele căi, în mod voluntar, cu toate efectele lor, fapt pentru care și-a atras vehemente critici, în țară și în diaspora, atât în prezent, cât și în viitor. El numește aceste critici la adresa sa : forțe malefice, răstălmăciri, zonă populată cu bestii și fantasme, adevărul umblă cu capul spart, coșmar ideologic etc. Ar fi mult mai cinstit ca, în ceasul al doisprezecelea, protagoniștii dialogului "Munții văzuți din câmpie" să recunoască drept, cu mult curaj, că au servit o cauză contrară neamului românesc. Poate ar fi un început bun și un model de urmat pentru nomenclaturiștii deghizați sau pe față; să se înțeleagă că valorile culturale nu se pot negocia la piață ca o marfă de duzină, ci ca produse ale gândirii deosebite, într'o societate normală, în care fiecare om se va recunoaște ça făptură a creațiunii egală în drepturi, dar și în responsabilități.

Teodor M. GHERASIM